

Notes impertinents (III). Pel·lícules d'existència inexistent

Fa uns dies, mentre ens empassolàvem una paella de verdures a Can Reus, l'amic —i company de viatge a Itàlia en diverses ocasions— Jaume Adrover em va fer la pregunta següent:

—¿Té n'adones que moltes de les pel·lícules que vàrem veure a la Mostra de Venècia, en els anys seixanta del pasat segle, sembla com si no haguessin existit mai?

Ja sé, perquè tampoc som tan babau (encara que ho sembli a vegades), que monsenyor Vidal —el meu director de *Temps Moderns*, de provada inclinació esquerrana— diu, i amb raó, que no hi ha pel·lícules inexistentes i que, en tot cas, hi ha títols que estan descatalogats i, en conseqüència, per tant no es troben a l'abast per ser projectats actualment. Bé, d'acord; però també n'Adrover em va plantejar una pregunta que anava més enllà de la simple explicació oficial i comercial.

Així i tot, ¿per què hi ha pel·lícules que avui dia no són localitzables o projectables —encara que sigui en sales d'estudi per amics cinèfils de veritat?

En aquells anys de Venècia —tan llunyans ja, fotre!— sabíem, com a crítics acreditats a la Mostra (Adrover per *Nuestro Cine* i jo per *Última Hora*), que la mesquinesa de la censura franquista (no oblideu que, aleshores, la cultura —i el cinema en forma part, és clar— era considerada subversiva) no permetria que determinades obres es poguessin posar a l'abast dels espectadors de l'Estat espanyol. Era com somniari truites, malgrat se'n colàs alguna per simple ignorància o tal vegada per còmoda ineficàcia delsensors: *La battaglia di Algeri*, de Pontecorvo o, amb més retard, si no record malament, *Fahrenheit 451*, de Truffaut. El cinema, quan es tracta de vertader cinema i no es limita tan sols a l'especulació convencionalment comercial, té la virtut o l'incentiu de fer pensar l'espectador. La qual cosa, en qualsevol dictadura o, fins i tot, en no poques democràcies formals o "reformades" (dictadures camuflades, si ho voleu així), resulta perillosa i altament inquietant.

Record, ara (i ja em perdonaran la malsofridura d'un vell quasi setanti), alguns films que mai més hem tornat a veure i que no estaria gens malament que algú, com monsenyor, els recobràs per les vies

que fossin, no sé si retornant a la clandestinitat més alliberadorament creativa. Per què no? Un d'aquells films és, per exemple, *Pervij Ucitel* (traduït a l'italià com *Il primo maestro*), pel·lícula soviètica de Mikhal'kov-Kontchalovski i que es presentà a concurs a la Mostra vint-i-set. Una obra que en va impressionar molt favorablement, independentment que ja en aquells temps començàvem a desconfiar de la pretesa actitud revolucionària de l'URSS (les martingales de Stalin vers els comunistes alemanys refugiats en territori soviètic, lliurant-los a Hitler durant la segona gran guerra, no tan sols ens deixà atònits, sinó que ens va fer reflexionar sobre les nostres simpaties revolucionàries. Encara érem joves i amb capacitat crítica). Però *Pervij Ucitel* era —és— una petita gran obra mestra, d'una dignitat intel·lectual inqüestionable. Tampoc hem tornat a veure un film britànic de Lionel Rogosin, *Good times, wonderful times (Bei tempi, tempio meravigliosi en italià)*, un extraordinari i suggestivament nou muntatge, amb imaginació esfereïdora, sobre la guerra mundial: tot a còpia d'una subtil, reflexiva conversa dels personatges, que recorden el passat i que, al mateix temps, intueixen un futur obscur, tenebrós...

I es presenten a la meva memòria, tal vegada saturada de nostàlgia, molts d'altres films, com la brasilera *A falecida* (Leon Hirschman), la polonesa *Salto* (Tadeusz Konwicki), la nord-americana en homenatge a Buster Keaton i presentada fora de concurs *Film* (Alan Schneider, amb guió de Samuel Beckett), l'hongaresa *Husz ora* (Zoltan Fabri) o la mexicana *Viento negro* (Servando Gonzales). Sens dubte també hauria de citar *The drifter* (Alex Matter) i *Abscheid von gestern* (Alexander Kluge). Però ja n'hi ha prou. Són massa, per no dir excessives, les obres cinematogràfiques —i les literàries i les pictòriques— que al llarg del temps han donat un sentit a la vida, a la pròpia curiositat intel·lectual de qui escriu aquesta nota impertinent, però no necessà-

Fahrenheit 451.

riament malèvola. Perquè podria referir-me també al curtmetratges i documentals —des de *Rodzina Czlowiezza (La família de l'home)* a *Gerichstag* (Herbert Seggelke) —, a les sessions retrospectives —des de *Love 'em and leave 'em* (Frank Tuttle) al cicle d'homenatge a Ernst Lubitsch— i d'altres esdeveniments venecians dedicats a la cinematografia, dirigits amb la saviesa maquiavèlica de Luigi Chiarini. Sí, aquells anys venecians que ens vàrem relacionar amb personatges tan singulars i excepcionals com Giorgio Bassani, Michel Butor, Lewis Jacobs, Edgar Morin o Max Lippmann. Anys en què llegírem apassionadament *Le storie ferraresi*, *L'homme foudroyé*, *La modification* i *Il mestiere di vivere*. I uns anys que, malgrat *monsieur Proust* i la seva minuciositat perspicaç, ja no podem reviure de bell nou ni en el cinema ni en el món de la literatura.

Perquè aquests —un segle XXI bel·licista com pocs— ja no són temps per a la imaginació, sinó per a la momificació de les idees creatives. 🎬